

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**Послание**

Бек башы — Россейни халкы ырахатлы эмда къолайлы болурча этиу

Россей Федерацияны Президенти Владимир Путин орта кюн, 29 февральда, Федерал Жыйлынуу аллында Посланиясы бла сёлешгенди. Аны баш магъаналы оноулары бла окъучуларыбызны шагъырей этебиз.

**АСКЕР ОПЕРАЦИЯГЪА
КЪАТЫШХАНЛАГЪА**

СВО-ну ветеранлары, дагыда солдатла бла офицерле 1 мартдан башлап «Жигитлени заманы» деген энчи кадрла программагъа къатышыргъа сыйгенлерини юслеринден жазып билдирге боллукъдула.

СВО-гъа къатышханла РФ-ни баш магъаналы бийик окъуу юйлерине окъургъа бек алгъа алынырыкъдыла.

Энчи аскер операцияны ветеранларына жамаутда, биллим бериуде, къырал компаниялада, бизнесде бла къырал управленияда энчи эс бурулургъа керекди.

Энчи аскер операцияны ветеранларына РФ-ни Сауутланган кючлеринде къуллукъларын кетюрюуде энчи онгла берилликдиле.

ЮЙОРНУ ЮСЮНДЕН

Халкыны санын ёсдюрюу жаны бла къошакъ мадарла этилликдиле.

«Юйор» деген жангы миллет проект жашауда бардырыллыкды.

Президент 2030 жылгъа РФ-ни кёп сабийли юйорлерини араларында къолайлы сызланы санын эки кереге азайтыргъа деп, аллай борч салганды.

Сабийле аз туугъан регионал юйорлеге этилген болушлукъну кёбейтиуге 75 миллиард сом чаклы аллыккъдыла.

Алты жыл толмагъан сабийлерин болгъан юйорлеге юйор ипотека жаны бла ставка кетюрюллюк тойюлдю.

Ючюнчю сабий туугъанда, ипотеканы тёлеуге 450 минг сом бериуню юсюнден оную 2030 жылгъа дери созулады.

Аналыкъ ахчаны тёлеу, бек аздан, 2030 жылгъа дери созулукъду, андан сора да, экинчи сабий туугъанда, налогдан кетерилген ахчаны ёлчмени эки кереге ёсерикди, ючюнчю эм андан да кёп сабий туугъанда, ол ёлчем бютюн кетюрюллюкдю.

КЪОШАКЪ ПРОЕКТЛЕ

«Узакъ ёмюрлюкюк эмда тирилик» деген жангы миллет проект жашауда бардырылып башланады.

Россейде узакъ ёмюрлюкюк 2030 жылгъа орта эсеп бла 73 жылдан 78 эмда андан да кёп жылгъа дери, барабаргъанда уа 80 эмда андан эсе кёп жылгъа дери созулургъа керекди.

Жууукъ 6 жылда сауукъ сакълауу махемелерин ишлеуге, жангыртуугъа эмда керекли затла бла жалчытыугъа къошакъ халда 1 триллион сомдан артыкъ бёлюнюрюкдю.

Мектеплени тынгылы жангыртуугъа къошакъ халда 400 миллиард сом бёлюнеди. Мектепледе медицина кабинетле ачылыккъдыла.

2025 жылда сабий садлагъа тынгылы ремонт этиуню программасы толтурулуп башланырыкъды.

Энтта да, бек аздан, 150 мектеп бла 100 сабий сад ишленирикдиле.

«Россейни жаш тёлую» деген жангы миллет проект къолгъа алынырыкъды.

2024 жылны 1 сентябринден башлап мектепледе бла колледжде директорланы сабийлени юйретуу жаны бла кенгешчилерини хакъларына ай сайын 5 минг сом къошулукъду.

Сабийлеге окъуу жаны бла жетген ауурлукъ артыкъ уллу болмазгъа эмда тенг болургъа керекди.

Мектепледе окъуу программала, экзаменледе уа соруула башха-башха болуп, ата-аналагъа сабийлерине репетиторла тутаргъа тошгенин Президент кемчиликке санап, тийишли мадар этерге буюрганды.

Усталыкъ сайларгъа себеплик этиу жаны бла иш мектепледе кючленирикди.

«Кадрла» миллет проект жашауда бардырылып башланырыкъды.

Бийик эмда орта профессионал биллим бериу махемелени мекамларына тынгылы ремонт этиуню эмда аланы керекли затла бла жалчытыуу программасы жарашдырыллыкды.

**ПРОМЫШЛЕННОСТНУ
АЯКЪЛАНДЫРУУ**

Промышленностну айнытыугъа къошакъ халда 300 миллиард сом берилликди эмда бийик хайырлы технологиагы проектлеге тутухчулукъ этилликиди. Тюрлю-тюрлю бёлюмледе, ол санда

космос эмда атом жаны бла да, башхаладан арта къалмазгъа амалла жарашдырмай жарарыкъ тойюлдю.

Сырьёдан эмда энергетикадан тышындагы экспортну РФ-де 6 жылны ичинде юч кереге ёсдюрюрге керекди.

2030 жылгъа дери къыралда энтта да, бек аздан, 100 тынпарк къураллыкды.

Россей 6 жылны ичинде компаниягъа илму-тинтиу эмда сынау-конструктор ишлерин бардырыугъа эмда промышленностле ипотекагъа субсидия халда 120 миллиард сом бёлюкдю.

2030 жылгъа РФ-ни баш магъаналы бёлюмлерине этилген инвестицияланы ёлчменин 70 процентге дери ёсдюрюрге керекди.

Бийик хайырлы ата журтлу товарланы санын жууукъ эки жылда эки кереге кёбейтирге керек боллукъду.

БИЗНЕС

2025 жылны 1 январьдан башлап бизнесни тинтиуге мораторий кетериле эмда бизнесни тинтиу бизнес ырысыгъа бла адамланы сауулукъларына хата келтиргенине бла къалгъанына кере бардырылыргъа керекди.

2025 жылдан башлап налог салыуу тынч амалына кече тургъан компаниялагъа тёлеуени ёлчмени аз-аз кетюрюле барлыкды.

Уллу бизнеслери болгъанла беш жылдан бир кер жарым жылгъа кредиттерин тёлемезге боллукъдула. Аны ючюн аланы кредит атлары игили сакъланырыкъды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Эл мюлк

Къургъакълыгъы, татыуу бла да айырмалы

Къабарты-Малкъарда картофну татг кесеги Зольск районда ёсдюрюледди. Былтыр анда 77 минг тонна чаклы тирлик жыйылгъанды. Аны ёлчмени арт беш жылда 1,8 кереге ёсгенин да энчи белгилерчады.

Орта эсеп бла алгъанда, мюлкледе бир гектардан 233,8 центнер жыйылгъанды. Ол саулай регионда кетюрюмдюден 9,5 процентге асламды.

Бу жерлени картофу крахмалы эм башха затлары бла да байды. Андан сора да, бийик тау жерледе ауруула бла къурт-къумурсхала да артыкъ уллу заран жетдирмейдиле. Ол себепден агрохимикатла да азыракъ хайырланадыла. Картофну бир ашагъан аны къургъакълыгъын эм татымлыгъын бир заманда да унутмайды.

Ол эрттеден окъуна районну белгиси болуп келеди. Аны бла бирге битеу-россей кёрмючледе бла эришиледе биринчи жерлеге тийишли болгъанлай турады.

Терек бахчалагъа къошула барады

Россельхознадзорну Къабарты-Малкъарда управленисында билдиргенлерине кере, бийыл республика кесинде ёсдюрюлген жемиш терекчикледен бирси регионлагъа миллиондан артыгъын сатханды.

Аланы тышына ашырырдан алгъа, Мирзеуно жаруулугъун тинтген ара битимле бир тюрлю затдан аурумагъанларын биллир ючюн, тюрлю-тюрлю тинтиуге бардырады.

Бюгюнлюкде зыгытланы Белгород, Воронеж областыла, Краснодар, Ставрополь крайла, Чечен, Къарачай-Черкес, Шимал-Осетия, Кърым эм Луганск Халкъ республикала да аладыла.

Къабарты-Малкъарда жыл сайын жемиш терекчикледен 150 гектар чаклы жерде орнатыладыла. Орта эсеп бла аладан юч миллионна жууугъа ёсдюрюледди. Бирси заманадагъа, аланы иги кесеги алмададыла.

Эсге сала айтсакъ, республика, жемиш, тахта кёгет эм наныкъ битимле бла кесин жалчытхандан сора да, аланы бирси регионлагъа да жиберип, импортну алышындыруу программаны толтурады. Келир заманда бахчаланы санына къошула барлыкды, алай эсе уа, битимчилик да айнырыкъды.

Эсе тутуу**9 бет**

Бу кюнледе белгили жазыучу, кесаматчы, республиканы Къырал саугъасыны лауреаты, КъМР-ни илмууну сыйлы къуллукъчусу, филология илмуланы доктору, профессор Толгъурланы Хамитни жакы Зейтун туугъанлы 85 жыл болады.

Жашау кертиликни болгъаныгъа суратлагъан жазыучу

Юйор

Кёп сабийли иги юйорле бизни байлыгъыбыздыла. Къачан да аллай ата-ананы аллында баш уурргъа тийишлиге санама. Былымда жашагъан Жаппуланы Ибрагим бла Марианна, аллай юйор къурап, беш сабийни ёсдюредиле.

Намысды насыпны ёзеги

10 бет

Бек башы — Россияни халкы ырахатлы эмга кылайлы болурча этиу

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Россия буйдыны сатыу жаны бла ачылыкны тутады, аш-азыккы бла эм көп жалчытхан 20 кыралны санына киреди. 2030 жылгга Россияни АПК-сы төрт кереге, экспорт а 1,5 кереге ёсөрча этерге керекди.

РЕГИОНЛАГГА КЪАЙГЪЫРЫУ

Регионланы бюджет кредитлерине көре борчларыны ючден экиси кетерилликди.

Аны бла бирге регионла Россияни бюджетине къайтаргъан кредит ача субьектлени айнууларына жангыдан къайтарыллыкды.

Шахарланы айнытыуу мастер-планларыны программасы кенгертилликди эмда анга 2 мингден артыккы шахар кирликди.

МАДАНИЯТ ХАЗНАЛА

Президент маданият хазнагга саналгъан объектлени сакълауу право мурдорун кыуаргга, аланы 20 жылны ичинде сакълауу программасын жарашдырыгга буюргъанды.

Алты жылны ичинде кинода, интернетде эмда социал сетельде жарыкландырыу, билим беруу, тарых проектлени бардырыгга 100 миллиард сомдан артыккы бёлюнорюкдю.

«Пушкинская карта» программа кенгертилликди.

2025 жылда «Элде маданият ишчи» деген жангы программа башланады.

ИНФРАСТРУКТУРА ИГИЛЕНДИРИЛЛИКДИ

ЖКХ-ны ишин жангыча кыуаргга 2030 жылгга дери 4,5 триллион сом кыоратыллыкды.

Терек бахчачылары биригиулеру газ тартыуу социал программасына кирликдиле.

2030 жылгга дери субьектле жангы автобускадан, троллейбускадан бла трамвайкадан дагыда 40 мингин алыкдыла.

150 миллиард сом жамауат транспортну жангыртууга кыоратыллыкды.

Мектеплеге ата журтлу автобуска алыргга 66 миллиард сом бёлюнорюкдю. Президент Министрлени Кабинетине «Джубга-Сочи» автомобиль жолну ишлерге ача мажарыуу онгларын тинтирге буюргъанды.

ЭКОЛОГИЯ

Россияде 2021 жылдан бери агъачлада терекле кырылгъанларындан эсе көп салынадыла.

Хауаны ууандыргъан затла эки кереге, череклени бла кёллени кирендириу да эки кереге азайтылыргга керекдиле.

Путин Россияде Экологияны бла тибийгъатны сакълауу бла байламлы проектлени фондун кыуаруу дурус кёргенди.

Оюмла

Казбек КОКОВ: Белгиленген башламчылыккыла Къабарты-Малкъарны айнууна ахшы себепдиле

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** Россияни Президентни **Владимир Путинни** Федерал Жыйылыгга жыл сайын этиучо Посланиясыны юсюнден оюмун билдиргенди. Республиканы таматасы былай дегенди:

«Бу келлик заманны Посланиясыды деп, базынып айтыргга боллуккыду. Кырал башчы, биринчиден, келлик 6 жылны юсюнден айта эсе да, бююнню документ кыралны 2030 жылдан ары айнууна кючлю мурдор салады.

Эки сагъатдан артыккы замангга Россия кыралны алычы жууккы кезиуде жангы миллет проектлени бла программаланы мурдорлары боллуккы, ишлей тургъанланы кошокъ халда толтурууккы жоуден артыккы социал магъаналы энчи башламчылыккылары юслеринден айтханды.

Ол болмагъанча магъаналыды. Эски эм жангы экономика чекленуелени кезиунде Россия тохтап къалмагъанлай, экономиканы кючюн ёсдореди, инсанларына болушлуккыну эки кереге кёбейтеди. Посланияда Президент эшитдирген хар тарих оюмлап белгиленгенди, проектлени ырыскы бла жалчытылынууларына ача къайдан бёлюнорюккы эсе алыннганды.

Көп сабийли юйорлеге билеклик этилликди, саулай да юйорню инсти-

тутун айнытырча «Юйор» деген жангы миллет проект башларыкды, анда энчи онгла боллуккыду, ана капиталны программасын да, бек азындан, 2030 жылгга дери заман болжалын кёбейтиуден айтханды.

Президент, сёзсюз, энчи аскер операцияны темасына уллу эс бургъанды. 1 мартдан башлап СВО-ну ветеранлары «Жигитлени заманы» деген жангы кадр программга къатышырча заявлени бераллыкдыла. Ала ишлерикдиле кыралны тамлагы кючюн башха-башха бёлюмде – бир адам да ишекли туююдо Хорлам бизни боллуккыду.

Регионланы айнытыуу соруулары Владимир Владимирович энчи бёлюнорюккы белгиленгенди. Президентбизни заявленилары жашауу битеу бёлюмлеру бла байламлыдыла – инфраструктура айнуу, экология, билим беруу, саулык сакълауу системала, спорт, жаш тёлү политика эм көп башхала. Ала барысы да хар регионну эм муниципалитетни, хар инсанни жашаулары бла кыаты байламлыдыла.

«Бу тамлагы кючнге ышаныуу кырагъан кючлю эм жалычакъсыз кыралны программасыды. Хорламла бла жетишимле боллуккыларына ийнама. Россияни келлик заманына да», – деп бошагъанды Президентбиз

Федерал Жыйылыгга Посланиясын. Битеу салынган борча толтурулуккыларына толгуйнама!

Башында белгилегенимча, Президентбиз Владимир Владимирович Путини башламчылыккылары битеу регион бёлюмлени ишлери бла байламлыдыла, ол санда бизни республикада да.

Ол, сёзсюз, Къабарты-Малкъарны айнууна уллу себепликди эмда адамланы жашауларын мындан ары игилендириуге. Алай бла кырал тамата сабий садланы тынгылы ремонтларыны юсюнден программаны юсюнден айтханды. Алгын биз аны регион даражада хазырлап башлагъанбыз, энди у ол сорууда тынгылы эсеплеге ышаныргга боллуккыбуз.

Школ билим беруу системаны тапландырыу андан ары бардырыллыккы да бек магъаналыды. Бизде 60 школгга ремонт этилгенди, 2030 жылгга дери башхаланы да тап халгга келтирирге тийишлиди. Бийик билим эм орта профессионал билим берген учреждениланы жангыртуу программга борчул халда кыатышыркъбыз. Мектеплеге проффорентация ишни кючлерикбиз.

Президент промышленный секторну, индустрия парклары айнытыуу планлары белгилегенди – мында квалифика-

циялы специалистле керек боллуккыду. Бизде окутуу мурдор эмда бардырылгъан инвестиция промышленный проектле бардыла. Саулык сакълауу бёлюнню жангыртуу район медицина учреждениларыбызны да мындан арысында ремонтларын бардырыргга жангы онгладыла.

Владимир Владимировични бюджет кредитлени юсюнден башламчылыккы да бек магъаналыды. Алагга көре этилген тёлелени жангы инфраструктура проектлеге, муниципалитетлени айнууларына салыргга боллуккыду.

Сатыу-алыу-экономика айнуу эм регионла аралы байламлыккыла, дагыда ич туризм бла байламлы болгъан жол кыурулуш да магъаналы ызладан бирича къалады. Ич туризмни айнуу республикагга энчи, аны бла сатыу-алыу, асламлагга аш ашатыу жерле, кыонак юй бизнес, саулай айтханда – жумушла тапдырыу байламлыккыда турадыла. Турист бёлюнню предпритияларыны ВРП-гга файдалыклары быйыл 13 миллиард сом чаклы болганды. Ол 5 жыл мындан алда болган кёрюмюдөн 13 кереге асламыракды, ёсюм а сакланганлай турады. Мында жангы программала да боллуккыду, алагга да кыошулгъанлай турлуккыбуз.

«Айырыула аллы программады»

Михаил АФАШАГОВ,

КЪМР-ни Парламентини Бюджет, налога эм финан рынокла жаны бла комитетини башчысы, «Единая Россия-ны» фракциясыны таматасы:

– Президентни Федерал Жыйылыгга Посланиясына айырыула аллы программа дегге боллуккыду. Владимир Путин келир алты жылда тамамланыргга керекли жумушланы, узак болжаллы стратегиялы борчлары белгилегенди.

Сёзюню аллында Президент энчи аскер операцияны борчларыны, аскерчилеге бла аланы юйорлерине кырал себепликни хайрылы мадарларыны юслеринден тынгылы айтханды. Владимир Владимирович технологиялы сауутла, аланы юсюнден а 2018 жылда айтхан эди, бююннюкде операция бардырылгъан жерде кенг хайырланганларын белгилегенди. Жууккы кезиуде жангыргъан ев-

ропалы цивилизацияны кёрлюгюбюзню да чертенди.

Посланияны биринчи жарымында тыш политиканы соруулары белгиленгендиле. Ич политикада уа Президент кылайсылыккыны кетериу, демографияны игилендириу, миллетни саулугун кючлеу, юйорлени кыолайлыккыларын кётюрюу (осал болумлада жашагъанланы саны уа 13,5 миллионгга жетеди) жаны бла жангы мадарларына, бююннюда көп сабийли юйорлеге, баш магъана бериллигин айтханды.

Саулык сакълауда ырыскы-техника онглары кючлеу, жюрек-кыан тамырла, онкология бла байламлы аурууладан сакъланыуу амаллары кыураллыккыдыла. Аны бла бирге медицина объектлени ишлетиу андан ары бардырыллыкды.

Быйылгга дери тамамланып, кеслерини хайырлыккыларын кёрюзгтен программаланы болжаллары 2030 жылгга дери созулуккыду. Алагга жангыла да кыошулуккыду.

Владимир Владимирович регионланы айнытыуу жаны бла да магъаналы башламчылыккыла этгенди. Ол санда регионлагга бюджет кредитни ючден экисин тёлемей кыюргга эркинлик берилликди. Аялгъан ача уа инфраструктура проектлени жашауда бардырыгга бёлюнорюкдю.

Посланияда Президент магъаналы борча салгъанды, аланы тамамлауга ача бёлюнорюгюн айтханды. Жангыртуу битеу бёлюмде да боллуккун белгилерчады.

Бизге уа Посланияда айтылгъаны тынгылы сюзюп, аланы жашауда бардырыгга керек боллуккыду.

«Социал соруула магъаналыдыла»

Борис ПАШОВ,

КЪМР-ни Парламентинде

«КПРФ-ни» фракциясыны таматасы: – Кыралны башчысыны бу жолгга Посланияда юйорлеге кырал болушлуккыну излемлерин жалчытыугга бурулгъанды, дегге боллуккыду.

Манга, КПРФ-ни келечисинеча, социал соруула артыккыда магъаналыдыла. Посланияда юйорлеге кырал болушлуккыну кючлеуге, тёрели хазналаны сакълауга, жарлыккыны кетериуге, регионлада айлыккылары ёсдорюуге бурулгъан мадарла белгиленгенлерин чертирге сюеме.

Кыралны оноучусу билим берууге бла илмугга энчи эс бургъаны да магъаналыды. Аны юсюнден коммунистле дайым да айтадыла. Биз этген башламчылыккылары арасында налог системаны жангыртуу мадарла да бардыла.

РФ-ни Президентни аланы юслеринден да айтханды.

Регионлагга болушлуккыну жангы амаллары уа, мен акыл этгенден, бизни республикагга артыккыда магъаналыдыла.

Посланияда салынган борча тамамлансала, сёзсюз, инсанланы жашау кыолайлыккылары игиленирикди.

«Бизни жауларыбызгга кыаты эсгертилгенди»

Владимир КЕБЕКОВ,

КЪМР-ни Парламентинде

«Справедливая Россия – За правду» партияны фракциясыны башчысы: – РФ-ни Президентни Владимир Путинни Посланиясы – ич эм тыш политикада жангы мадарладыла, толтурулуккы ишлени программасыды.

Ахыры 3-чю бетдеди.

«Бизни жауларыбызга кыаты эсертмилгенди»

Ахыры. Аллы 2-чи бетдеди.

Анда кыралыбызны кыоруулауга, аскер-промышленный комплексни айнытууга, жангы производстволаны кыраууга, жангы сауутланы жарашдырууга энчи эс бурулганды. Кыралны башчысы НАТО-га кирген бир-бир кыралланы ишлерин сёккенди, аланы айтханлары битеудуния кызауатны кызгартырга боллуклары эсертгенди.

Президент БРИКС-ге кирген кыралланы айнытырга кереклисини юсюнден да айтханды. «Россейни АСЕАН, Африка эм арап кыралла бла байламлыклары кючленедиле», - дегенди, ала бла байламлыклары магъанасы уллу болганын да чертгенди.

Владимир Путин Россейни халкларыны тереги хазналарын саклауу, демографияны игилендируу жолларын кёржюзгенди, сабийлери болгъан юйорлеге мадарланы да белгилегенди. «Юйор» жангы мил-

лет проект тамамланылгын да билдиргенди. Ол а кыралда сабийлени санын кёбейтиуге, кеп сабийли юйорлеге болушлукыга бурулпуду. Дагыда кылайсызланы санын 7 процентге дери азайтыуу, аналык аччаны программасыны болжалын 2030 жылга дери созууу да иги оноуга санагъанма.

Жангы миллет проектле башларыны юсюнден да айтылганды. Аланы араларында «Узак ёмюрлюк эмда тирилик» деген проектни артыкда магъаналыга санайма. Аны чеклеринде кыралда инсанланы жашау ёмюрлерин 80 жылга дери жетдирирге борч салынганды. «Россейни жаш тёлусю» миллет проект а кыралны келир жашауун кыраууга бурулпуду.

Президентни Федерал Жыйылыуга Посланиясы инсанларыбыз ырахат жашауларын кыраууга, кылайлыклары игилендириуге бурулпуду.

«Законла чыгарыуу мурдоруду»

Владимир БЕЗГОДКО,

КыМР-ни Парламентини Урунуу, социал политика эм сауук саклау комитетини башчысы орунбасары, «ЛДПР-ни» фракциясыны башчысы: – РФ-ни Президентини Посланиясында кыралда болум Россейни тыш кыралланы арасында даражасы, власть органлага салынган борча, алауга керекли ырысхы, битеу белгиленген жумушла ахырына жетдирилчра бюджет кыранчла белгиленгендиле.

«Жалычакъсызлыкны эм башха салып»

Сафарбий ШХАПСОВЕВ,

КыМР-ни Парламентини Аграр соруула, табиогъатны хайырлануу, экология эм тегерекеги кудуретни саклау жаны бла комитетини башчысыны орунбасары, «Зелёные» партияны фракциясыны таматасы: – Документни баш магъанасы, мен акъыл этгенден, «Биз жашауу сайлайбыз» деген сёздедеди. Битеу жумушла да адамны кылайлыкын жалчытууга, кеп сабийли юйорлеге болушлукыга, экология жаны бла таза кыралда жашаган адамны ёмюрю-

Бизни социал-экономика ышангылыгыбызны жалчытырга битеу онларыбыз бардыла. Россей жуук кезиуде дунияда экономикалары айныган тёрт кыралны арасында боллукду. Кыоруулауу онлауга кере уа – биз биричлебиз!

Президент Запад кыралла бизни кыркытууга кюрешгенлерине жуап бергенди, бизни хорларга, чачарга деген акъылны башларына окъуна келтирмеге чакырганды. Аны дуния саулай эшитгенди, деп акъыл этеме.

Баш главнокомандующийни СВО-га кыатышханлауга бла аланы юйорлерине этиллик мадарла, хорламны жууклашдыруу жумушла жанлыбыз. Кеп миллетли кыралыбызны сакларга барыбыз да бирча хазырбыз.

Послание бизге, депутатлауга, бюгюнден башлап законла чыгарыуу мурдору болуга керекди.

ЛДПР-ни фракциясы Посланияны тюзге санайды, аны жашауда бардыруу жаны бла мадарланы толтурлукду. «Биз – уллу юйорбюз», - дегенди Президент, уллу юйор а не жумушун да бирге женил тамамларкыды.

узайтыуга бурулпуду. Баш магъаналы борчланы тамамлауда жангы реформала, мадарла белгиленедиле, ол санда жангы миллет проектлени болушлуклары бла.

«Таза суу», «Таза хауа» инвестиция программала хазырлангандыла, энчи сакланган табиогъат жерлени кыоруулау, табиогъатны саклау бла бирге экотуризмни айнытуу мадарла белгиленгендиле.

Бюджет сферда ишлегенлени айлыклары тёлуде да белгиленедиле жангылыкыла, аны уа социал магъанасы артыкда уллуду. Дагыда налог эм финан сфералада да боллукдула турлюнуле. Ала кыралны экономика ышангылыгынын жалчытууга бурулпуду.

Президент тыш политикада стратегиялы борчланы да белгилегенди: кыралны жашаууна тышындан кыатышырга эркинлик бериллик тойюлду. Аны ючюн кыралны жалычакъсызлыкын, аны сейирлерин кыоруулауга баш магъана бериледи.

Посланияны, башха айтханда, комплекс программаны, жашауда бардырууга ахча да бёлюнеди. Аланы уа аялуу, хайырлы кыратырга тийишлиди.

Кенгеш

Кырал башчы салган борчланы толтуруу амаларын сюзгендиле

КыМР-ни Башчысы Казбек Кокков Правительствону кызууу бла кенгеш бардырганды. Анда сёз Россейни Президенти Владимир Путинни Федерал Жыйылыуга Посланиясында салынган борчланы толтуруу онларыны юсюнден барганды.

Кенгешге КыМР-ни Правительствону Председатели Мусукланы Алий, КыМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы Мухамед Кодзоков, КыМР-ни Правительствону Председатели биринчи орунбасарлары Мурад Кунижев бла Сергей Говоров, КыМР-ни Правительствону Председатели орунбасары Марат Хубиев, КыМР-ни Правительствону Председатели орунбасары – министр Залим Кашироков, Нальчик шахар округу жер-жерли администрациясыны башчысы Таймурза Аюхов да кыатышхандыла.

Казбек Кокковну оноуу бла КыМР-ни Правительствосу Президентини башламчылыкларына бла буйрукларына кере мадарла хазырлауу терк окъуна кылга алганды. Ала жылны ахырына дери жангы миллет проектле эмда программала жарашдырылып бошаллыкдыла. Сёз «Узак ёмюрлюк эмда тирилик», «Юйор», «Россейни жаш тёлусю», «Кадрла», «Шартланы экономикасы» деген миллет проектлени, сабий садланы, мектеплени, больницаланы, бийик эмда орта профессионал билим берген махемелеге ремонт этиу, «Элде маданият ишчи» деген эм башха программаланы юслеринден барады.

Жыйылыу

Кыыйматлы байламлыкыла

«МинВоды ЭКСПО» кёрмюч арада бу кюнде Россейни бла Азербайджан келечилери кыатышып уллу форум этгенди. Кыабарты-Малкыарны делегациясыны кызуумунда Правительствону Председатели Мусукланы Алий, экономиканы айнытуу министр Рахайланы Борис, «Корпорация развития КБР» АО-ну башчысы Чочайланы Ахмат, республикада Бизнес-инкубатору таматасы Бечелланы Залим, Сатыу-алыу – Промышленность палатаны башчысы Хасан Гукетлов, предпринимательле эм башхада бар эдиле, деп билдиргендиле Экономиканы айнытуу министерстводан.

Бу форум экономика жаны бла эки кыралга, аланы бизнес эмда эксперт кызуумларына да уллу магъананы тутады, дерге боллукду. Анда бардырылган бизнессессиялга жети жюзден артык адам кыатышханды. Алада эмда «тегерек столлада» Россейни эмда Азербайджанни гиче эмда орта предпринимательство бла кюрешгенлерине берилген онганы, АПК, сатыу-алыу, экология, промышленность сфералада байламлыкыла кырауу юсюнден селешгендиле, экспорт жумушланы тамамлауу энчиликтерини юсюнден да хабарлагандыла.

Форуму пленар кенгешине РФ-ни Правительствосуну Председатели орунбасары Алексей Оверчук эм Азербайжан Республиканы Премьер-министрини экинчиси Шахин Мустафаев да кыатышхан эдиле.

КыМР-ни Башчысы белгилегенича, Президентни бюджет кредитле бла байламлы борчланы кетериуно, ол ахчаны уа жангы инфраструктура проектлеге кыратырга боллуктуу юсюнден оноу республикага артыкда магъаналыды. «Бизде ол 4 миллиард сомду, ол ахчаны биз жашау журтла-коммунал мюлкню ишин игилендируу жумушлага кыратырга боллукбуз», - деп аныгылатханды регионну оноучусу.

«Кырал башчыны «Таза суу» миллет проект андан ары бардырыллыкды, дегени да бизни республикага, Россейни башха регионларына, бек магъаналыды», - деп чертгенди Казбек Кокков. Былтыр ол проектге кере республиканы 10 элинде ичер сунуу кытылгы кетерилгенди, ол санда быргыла жангытылгандыла, суу жыйышдырылган орунла да ишленгендиле.

Кенгешде кеп сабийли юйорлеге бла энчи аскер операцияга кыатышханлауга болушуну мадарлары да сюзлендиле, ол жумушлага Посланияда энчи эс бурулганы да чертилгенди.

«Россейни Президентини Посланиясы – кертиси бла да тарых магъаналы программады, - деп келир заманы Посланиясыды», - деп, Казбек Кокков республиканы Правительствосуна кырал башчы регионлага салган борчланы тамамлауу жаны бла ишге мычмай кириширге буюрганды, деп билдиргендиле КыМР-ни Башчысыны бла Правительствону пресс-службасындан.

Алексей Оверчук Россейни Президентини – Владимир Путинни алгышылау телеграммасын окъуганды. Анда былай жазыла эди: «Бизни кыралланы регионлары араларында кыралган байламлыкыла, ортабызда ышануулыкуну эмда бир бирибизни анылауу кючлендирирге уллу себепли этгенди, эки жанына да фидалы сатыу-алыу бла кюреширге, инвестиция эмда гуманитар жумушланы тамамларга болушады, кыралларыбызны инсанларыны кылайлыклары игилендиреди».

Алексей Оверчук белгилегенича, бу форуму хайырындан, Россейни эмда Азербайджанни предпринимательлери келерини инвестицияла, промышленность эмда эл мюлк бёлумледе онларын туура этерге, келишимле да кырауга онг тапхандыла. «Арабызда сатыу-алыу айны барганын кёребиз. Озгъан жылны эсеплерине кере, ол ючюн бирине кёбейип, тёрт миллиард доллардан атлаганды. Экспорт 5,5 миллион тоннага жетгенди, импорт а 1,2 миллион тоннадан озганды», - дегенди ол.

Кыабарты-Малкыарны Правительствону Председатели Мусукланы Алий форуму чеклеринде Азербайджанни Россей Федерацияда Посол Полад Бюльбюль оглы бла тубешип, ушак этгенди. Ала эки жанына хайырлы сатыу-алыу, экономика, илму-техника эмда культуру байламлыкыла кырауу эмда кючлендируу юсюнден селешген эдиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Правительство

Билим берүүнү тамблагзы кюнүне кыйгыры

Къабарты-Малкъарны Правительство-свосуну юйюнде республиканы Жарыкъландырыу эмда илму министрствосуну коллегиясы эмда стратегиялы сессиясы ётгенди. Жыйылыуда бу министрствону былтыргы ишини эсеплерини эмда 2030 жылгга дерри борчларын юсюнден айтылганды.

Правительствону Председатели Мусукланы Алий ал сезюнде былай дегенди: «Къайсы жамауатны не да энчи алып айтхан бёлюмню жетишимини мурдорлу - акъылды, ол а билим берии тынгылы болмаса айнымайды. Тийишли миллет проектин хайырындан, республиканы билим берии бёлюмюнде бек уллу тюрлениуле бола барадыла - жыл сайын жангы школла эмда школгга дерри билим берии учреждениялагга мекемла ишленеди, ала оборудование бла жалчытынадыла, алгъадан бери турган мектеплегге тынгылы ремонт этиледи».

Правительствону Председатели белгилегенча, бу бёлюмде инфраструктурагга арт жыллада къадар кыйын салына барады. Аны хайырындан, сёз ючюн, Нарткъалада бла Прохладныйде эмда Куба элде былтыр сентябрьде бирер жангы школ эшиклерин ачандыла. Быйыл а Нальчикде, Басханда, Майксийде, Прохладныйде, сора Красносельское, Сармаково эмда Псынабо элдеде жети жангы мектеп хайырланууга бериллиди; аланы барында да 4539 окуучууга жерле боллукъдула.

Иш аны бла тохтап къаллыкъ туюлюдо: келир 2025 жылны алпына энтта да тогуз школ ачыллыкъды (5150 жер). Алай бла юч жылны ичинде республикада 11500 сабий окуурукъ жыйырма школ ишленирди. «Быллай бир иш алгын кезуиледе он жылгга окуна этилгенди», - дегенди Мусукланы Алий.

Аладан сора да, айтырча кёп зат барды.

Озган эки жылны ичинде 60 билим берии организацияда ремонт ишле бардырылгандыла, 2026 жылгга дерри энтта да 50-не мадар этилликди. «Хар сабийни жетишими» проектин чеклеринде 175 спортзал жангырылганды. Республикада билим берии эмда «Точка роста» арала, технопаркла, кванториумла, IT-клубла ачылгандыла. Сабийле алада битеулю эмда къошакъ билим берии программала бла окуйдула. Физкультура эмда спорт бла кюреширча аламан онгла чыгъадыла, тарихли болумну кыуар хыйсап бла мульттехника мурдорла да жангырыладыла. Билим берии бёлюмю уста специалистле бла жалчытыууга эс бурулады, педагогга эмда оюучу кадрлагга илму-методика жаны бла себеплик этген федерал система ишлейди. Къабарты-Малкъарны кесинде да педагоглану усталыкларын тохтаусуз айнытхан ара барды. «Усталаны айлыкъларын кётюрюрге, окуучулану жылы аш бла жалчытырча, китапла сатып алырча республиканы бюджетинден аслам ахча бёлюнеди. Анда эм уллу къоран статья ма бу бёлюм бла байламлы болганы тасха туюлюдо», - дегенди Мусук улу.

Билим берии бла байламлы бек кёл иш этилгени, танг кесек ахшы тюрлениу болганы да баямды. Алай дагыда кемчиликле да бардыла. Ол санда Правительство Председатели талай мектепте эмда школгга дерри билим берген учрежденияла тозурагъанларын, окуучуу бир сменге кёчюрюге, къолда болган онглану кыйматлы хайырланууга кереклисини юслеринде сагыннганды, дагыда билим бериие жангы амалланы сингирдирге, школчулану хунерликлерин айнытыууга да энчирек эс бурурча чакырылганды. «Биз бек терк тюрлене барган дуняда жашайбыз. Шёндюго сабийле - къыралыбызны тамблагзы оюучуларыдыла. Ала жангы усталыклагга юйренирге, жангы технологиянаны хайырлана

билрге, тындырмай амалы болмагъан ишлени къолгга алырча керек боллукъдула. Бизни борчубуз а аланы аллай жашаууга хазырларггады», - дегенди ол.

Жарыкъландырыу эмда илму министр Анзор Езаов билим берии бёлюмде былтыр не зат этилгени бла шагъирейлендиргенди. Ол кезиуде республикада энтта да жангы юч школ къошулганын ол да белгилегенди. Бурунгу эмда 2023 жыллада мектеплени жангыртууга юч миллиард сом къоратылганды, иги кесек спортзалгга да ремонт этилгенди. «Точка роста» арала 37 школда къуралгандыла, Прохладныйде уа «Кванториум» технопарк ачылганды. Биринчилерине 81 миллион сом къоратылганды, дагыда 41 мектепни 131 миллион сом багъасына компьютерле эмда башха тюрлю техника бла жалчытхандыла.

Анзор Клишбевич билдиргенча, былтыр «Усталаны эмда насыихатчыны жылыны» чеклеринде, республикалы даражада эмда муниципалитетледе сегиз жүзге жууукъ жумуш тамамланганды, ол санда конкурсла, форумла да бардырылгандыла. Терт жюз чаклы педагог а саугъалагга тийишли болгандыла. «Ол бары да усталаны ишини даражасын бийикге кётюрю хыйсап бла этилгенди», - дегенди министр.

Статистика шартлагга къарагъанда, бизни республикада быйылганы алпында жыл санлары алты жыл бла чекленген 87 миң сабий бар эди, 7-17-жыллыкъла уа - 102 миңдиле. Ала бары да 387 къырал эмда муниципал билим берии организациялада окуйдула. Регионда билим берии онбир управление эмда эки департамент ишлейди. Бу бёлюмге былтыр битеу да кёл къалмай 18 миллиард сом бёлюннгенди.

Школгга дерри билим берген организациялагга 48 миң сабий жюриюдо. Бурунгу жыл бла тенгешдиргенде,

аланы саны 1643 сабийге азайганды. Тергеулеге кёре, эм азы (47,1 миң) 2026 жылда боллукъду, андан сора уа ёсе кетип, 2030 жылда 53 миңден атларыкъды. Анзор Езаов белгилегенча, педагогга бла юйретиучоле бардыла, жетедила, алай сауукъларында чекленген онглары болган сабийле бла ишлеген специалистле уа аздыла.

Жарыулану санында ол педагоглану орта жыл санлары уллудан-уллу бола барганын, садиклини ючден экиси эртенден бери жангыртылмай тургъанларын, бирлеринде музыка эмда спорт заллары болмаганын да сагыннганды.

Ызы бла ол орта билим бериие болумну юсюнден хапарлагъанды. Биогюнлюкде школлада битеу да 121,5 миң сабий окуйду. 2019 жылдан бери аланы саны жыл сайын 4,6 миңнге ёсе барады, алай 2027 жылдан башлаб а 1-2 миңнге азайы тебирериди, 2030 жылда, быйылгы кёрмюденден беш процентте тошериди.

Школла компьютерле эмда башха керек оборудование бла жалчытылыпдыла, барында да интернет барды. Окутуу да шёндюго стандартла бла бардырылды.

Кесини докладында Анзор Езаов билим берии бёлюмю аз-аздан тюрлендире барыууга кереклисин чертгенди. Ол умутта жер-жерледе оюу этиуну муниципалитетден алып, 2030 жылгга дерри республикалы даражагга кёчюрюрге кереклисин белгилегенди. «Ол алай болса, окуучулану, ол санда сауукъларында чекленген онглары болганын да, жумушларына бир кёздөн къараган система къураллыкъды. Китап фондну эсеплене, илму-педагогика жумушлары тындырган система да бир боллукъду», - дегенди министр.

Бу ишни тамамлауу чеклеринде мурдорлу школла, муниципалитетледе эмда шахар округлада ресурс арала къураууга, мектеплени бирикдирге, энчи классла ачаргга эмда талай башха жумушланы тындырчагга дейдиле.

Кенгешде айтылган затланы барын да тийиширди, бу бёлюмде «жол картаны» айнытыуу мурдорлауу сапырча оюулашхандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Къурулушчу

«Муратым — тынгылы журтла сюеп, туугъан жериме хайыр келтирердеди»

Хар ишде да инсандан билим, жууаплыкы, айхай да, ариу ниет да изленеди. Бютюнда уа къурулушда, нек дегенде адамла жашарыкъ журтла тутхучу, огъурлу да болурча тийишлиди. Къурулушчу Османланы Хасан да ол шартланы эм башха салып уруанды.

Ол Тергеуде Османланы Иссаны бла Зайнафны юйюрлеринде туугъанды, орта мектепни да анда бошаганды. Бизни бла ушагъында бу усталыкны нек сайлагъанын, ишинде къаллай жумушла тамамлагъанын, муратарын да юслеринден айтханды.

— Хасан, къурулушчуу усталыгын къалай сайлагъанса?

— Биз къурулушчулану юйюрюбюз дерге боллукъду, атамны атасы, атам, аны къарындашлары да юйле, мекемла ишленгенди. Гитчеликден алагга къарай, бу усталыкны мен да оийгенме. Къарындашлы Хусей да ол ыз бла барганды. Школну бошагъанлай, Къабарты-Малкъар къырал университетни инженер-техника бёлюмюне киргенме, промышленный эм граждан къурулуш жаны бла билим алганма. Кёл жылланы ишлей, кеси заманында абданладан юлюг алгъаныма, къурулушда урунганыма ыразыма.

— Студент жылларын ким да энчи жылыуукъ бла эсгереди. Сени журегинде ол кезиу къаллай ыз кюйюлдү?

— Ол жылла эм иги, огъурлу, заууклу кезиула къалгандыла эсимде. Университетде кёл тенг да тапханма, ала бла бусагъатда да шухлукъ журютеме. Къурулуш объектлеге бла темир-бетон заводлагга экскурсиялагга баргъаныбызны, шахарыбыз къалай ишленгенени юсюнден лекциялану бюгон да унутмаганма.

— Биогюнлюкде сен Москвада урунаса, ара шахарда иш терк тапханмы эдинг?

— Москвагга къышда келген эдим, сууукъ кезиуде уа къурулуш алай бармайды, сора сынамын болмагъаны да терк иш табарыма себеплик этмедиги. Бир кесекни ишиз мычырчагга тоушгенди. Алай ауукъ замандан къурулуш компаниягга киргенме, биогюнлюкде «МСУ-1» (Монолит къурулуш управление) компанияда урунама. Биз къырал социал объектлени,

сора жашау журтланы жангыртууну къырал программасына кёре, совет замандан къалган эски юйлене оюп, орунларына жангыларын ишлейбиз.

— Санга къаллай борчла салынадыла?

— Бек биринчи, юйно ишлеп башлагъанда манга проектин береди, мен а оийген андан ары-бери таймазларына, жангылык этмезлерине, хар не да жазылганыча тамамланырына къарайма. Сора керекли материалны да мен алама, кесевосун тинтеме.

Къурулушда ишчи кёл болады, ала, жумушланы тамамлай, нёгерлерине хата, заран жетдирмезча, бийик жерледен жыгылмазча, ток урмазча да сакъ болурча тийишлиди. Ала бир бирлерине чырмау болмазларына да эс бураса, сёз ючюн, таш къалаучу терезе салганын тиймазча. Къурулушда бир адамны иш башхасынкыла бла байламлыды, бири кечиге, башхала да арха къаладыла, аллай затланы болдурмазгга керексе. Журнал барды, кюн сайын, этилген ишлени эсеплеп, ары жазып тураса. Юй ишленип бошлагъандан сора аны администрациягга ётдюрюу, фатарланы иелерине берииу бла кюресесе.

— Ишинде нени жаратаса?

— Бек алгга, ол командалы иш болганын. Сора, урунганын бла бирге юйренген да этесе, хар кюнден жангы зат биле, усталыгын кыу ёсдюресе. Бир жерде туруп турмайса, къулулгунг да ёседи, тамблагзы кюннге арсарсыз къарайса. Ишинги эсебине — хазыр юйлеге, мекемлагга къарап къуанаса.

Социал объектлени — школаны, садланы

— энчи белгилерге сюеме. Алада сабийле ойнагъанларын, окугъанларын кёрсенг, кыйынынг зырафына кетмегинен ангылайса, жорегинге ырахатлыкъ келеди. Аллай объектеде ишлерге бютон бек сюеме. Нёгерлерим да сабийле турлукъ жерледе ишге жореклери бла бериледи.

— Школаны, садиклени бла юйлене тенгешдиргенде, аланы къурулушларын излемле бирчымдыла?

— Социал объектлени ишлеген бир кесек башхаракъ болады: сабийлени сауукъларына заран жетдирмезча къырал сертификаттаны ётген, ол туююге къорктуусузлукъну жалчытыуу битеу измелерине келишген, къабынмагъан, радиациясы болмагъан материалла алынадыла. Аланы хайырланууга бергенде да комиссия хар не къалай этилгенине бек къаты къарайды. Сёз ючюн, мекемгга ол тоушгенде сабийле андан тыйгычысыз терк чыгарча, жоллары ачыкъ болурча ишленирине сурам уллуду.

Кёл фатарлы юйлене да тынгылы ишлеуге бек сакъбыз. Бир гитче жангылы окуна эсленсе, аны заманында тозетмесенг, ол

арта уллу чырмаууга бурулуругга боллукъду — ол юйде адамла жашарыкъдыла, ала анда тынчылыклы турурларына къорктуу салмазча этерге керекди. Сёз ючюн, мурдорлу салганды, бир гитче кесегин бегитмей къойсанг, арта алайдан суу тартып турады. Аны ючюн не аз затны да эслемегенча этип кыймайбыз. Къурулуш контроль служба да, юйге адамланы жибергенден алгга, анда хар не да измелге келишгенин бла къалганын кваты тинтеди.

— Жангы юйлеге кёчген адамладан къоншуларыбызны хар къымыдауларын, сёлешгендерин эшитип турабыз, юй бир жашанда чекенди дегенча таргыуларыны эшитирге тошеди.

— Алай болумлада адамла юй тапсыз ишленгенди, осал материалла хайырланылгандыла деп къоркъадыла. Болсада аны ючюн сагъайыргга керек туюлюдо. Жангы юйге адамла кёчюп, ремонт этгенде, мебель, техника да саладыла, ол а, миңгле бла тонна болуп, аны кесини аурулуугаа къошулады. Юй кесини жерин табып тохташыр ючюн жыл бла жарым заман керекди. Хар не эшитилп тургъанындан а ремонт этгенде таушуу тыйган материалланы салуу болушуркыду.

— Арха, республикагга, къайтырча уа умут этемисе?

— Хау, отпускумда юйорюм бла туугъан элиме, жериме бармай къалмайма, адамларыбызны, жууукъ-тенглерим да бек тансыкълайма. Мында иги юйренип, сынам жыйып, арха къайтырча акъыллы бар эди да, ол муратымы толтурама. Бек сюерик эдим юй, социал объект болсун, ишлеп, туугъан жериме хайыр келтирди.

Нальчик айбатлана барганын, парк, адамла солугъан башха жерле да тапландырылганын, жангы ариу юйле къаланганларын кёреме, ол бек къуандырады.

Ушакъны КУЛЧАЛАНЫ Зульфия бардырганды.

АЛ АТЛАМЛА

Ол 1939 жылда Быллымда тууганды. Бар аны телюсюча, ёсген а Ата журтундан узакда этгенди. Ата-анасы дуняларын алышып, сабийчиклей ахлуларын кьолларына тыюшгенди. Алгъа Къазахстанда Павлодар областда Назаровка деген орус элде сегиз классны, артада уа Меркёде он классны бошаганды.

Ол заманга Ата журтха жол ачылып, бери кьайтханда, Къабарты-Малкъар кьырал университетни орус-малкъар бөлүмюне кирип, кёчгюнчюлюкден сора биринчи бийик билим алгъан кьауумда окъуганды. Ол студентлени барындан да кичи эди да, ол себепден алаңы араларында ийначк болуп, окъуун кьызыл диплом бла бошаганды.

Уруну жолун а «Коммунизмге жол» газетде башлаганды. Анда бир кесек ишленгенлей, илму бла кюреширге сюйген жаш Бакуда аспирантурагъа кирип, 1964–1967 жыллада анда окъуганды, орус адабияттан «Романы Галины Николаевны» деген темагъа диссертациясын кьоруулап, филология илмуланы кандидаты болургъа жетишгенди.

ОКЪУУ ЖЫЛЛА

1967 жылдан башлап 2007 жылгъа дери Толгьурланы Зейтун кёп жылланы Къабарты-Малкъар кьырал университетде ишленгенди. 1978-1984 жыллада ол орус адабиятны кафедрасына таматалык этгенди. 1998-2007 жыллада уа малкъар тил бла адабият кафедраны таматасы болуп турганды.

Доктор диссертациясын а Зейтун Москвада А.М. Горький атлы адабият институтда 1987 жылда кьоруулаганды.

Устазлыгын айтханда, КъМКЪУ-да аны кьолунда кёп адам окъуганды отуз жылны ичинде, мен да аладан бириме, диплом да аны кьолунда жазганма, ол заманы ичинде ол кьагъытха кьарамай, эки, бирде уа төрт сагъатын ичинде толу магъаналы лекцияла окъуганды. Аллай эси да, билими да бар эди. Аны лекцияла окъургъа Москваны институтларындан башлап, башха бийик билим берген окъуу юйлеге чакьыргандыла.

КЕСАМАТЛЫКЪ

1974 жылда Зейтуну «Формирование социалистического реализма в балкарской поэзии» деген китабы басмаланганды. Ары дери малкъар адабиятда уллу тинтиу ишле кьысха статьяла бла чекленгенлерин эсге алсакъ, алаңы юслери бла кьорууланган диссертацияланы айтмай, Зейтун бу китапда эс бурган шартла артада кёп илму ишге мурдор болгандыла. 1977 жылда уа ол «Заман бла литература» деген ат бла илму статьяларыны жыйымдыгын чыгарганды. Анда автор малкъар тилде поэзияны, прозаны эм назмуланы кьалай кьуралгъанларын тинтеди.

Адабиятыбызны болумун тинтиуге ол 1984 жылда уллу кьыйын салганды: бир бири ызындан аны «Малкъар поэзияны айныуу» эм «Отарланы Керимни лирикасы» деген монографиялары чыкьыргандыла. Биринчиде ол малкъар

Эсе тутуу

Бу кюнлде белгили жазуучу, кесаматчы, республиканы Кьырал саугъасыны лауреаты, КъМР-ни илмусуну сыйлы кьуллакьчусу, филология илмуланы доктору, профессор Толгьурланы Хамитни жашы Зейтун тууганлы 85 жыл болады.

ЖАШАУ КЕРТИЛИКНИ БОЛГЪАНЫЧА СУРАТЛАГЪАН ЖАЗУУЧУ

акъ сёзюну битеу да Шимал Кавказы халкьларыны поэзиялары бла тенгледирип, аны ёсюу жолун, онларын да тинтип, тийишли орунун белгилегенди.

Малкъар прозаны юсюнден китабын а Зейтун 1986 жылда басмалаганды. Анда ол бизде кьара сёзюну айныуу жолун ачыкьлаганды. Бир монографиясында уа ол Шимал Кавказы халкьларыны суратлау сёзюн тинтип, анда не чюйреликле болгъанларын ачыкьларгъа итингенди. Ол санда жашау кертиликни, тарых болумланы суратлауда болгъан кемчиликледе тохтаганды, кьара сёзде чюйрелик суратлау чыгармалада кьаллай бир магъаналы болгъанын да белгилегенди.

1997 жылда ол «Литератураны теориясы» деген окъуу китабын чыгарганды. Ол бийик, орта окъуу юйледе студентлеге, алаңы устазларына да уллу болушлукь болгъаны кертиди. Анда малкъар прозада жанрлары энчиликлеринден толу хапар бериледи.

2000 жылда малкъар халкьны жазуучуларыны бла поэзтерини битеу белгиле суратлау материаллары бла Зейтун университетни бла педколледжни студентлерине «Малкъар литература» деген окъуу китапны чыгарганды.

2016 жылда январьда дунясын алышынчы, 6-7 жылны ичинде ол республиканы Илму-излем гуманитар институтунда малкъар секторну таматасы болуп турганды. Ол малкъар адабиятны тарыхына жораланган очеркле кирген кьауум китапха да уллу юлюш кьошханды. Алай бла, Хочуланы Салих башлагъан кесаматчылыкь ишни бийигине чыкьырганды.

ФАХМУ

Жазып 8-чи классда башлаганды Зейтун. Малкъар адабиятха уллу жазуучу келгени аны студент жыллада басмаланган «Алма терек», «Жол айырылган жерде», «Ашыкьган суу тенгизге жетмез», «Ханифа», «Жашаудан дерс» деген хапарлары билдиргенди.

1964 жылда Толгьур улуну «Айыуташ» деген повести энчи китап болуп чыкьырганды. Мени телюм аны сюйюп, кьайтарып-кьайтарып окъуганды. Бюгюн да кесаматчыла жазуучу сабийлени Уллу Ата журт урушну заманында иш-

лерин, оюмларын тынгылы суратлагъанын, повестини тилини шатыкьлыгын, байлыгын белгилейди.

1972 жылда Зейтуну «Эрирей» повести чыкьырганды. Ол авторну фахмусуну жютюлюгюн ачыкьлагъан чыгармады. Аны юсюнден келле жазгандыла. Белгили алим Орусбийланы Фатимат «Эрирей» бек батыр чыгармаладан бири болгъанын, Тёппеланы Алим а аны жангылыгын, бийик суратлау даражасын белгилегенди. Повестьде тау элде колхоз кьурулушну кьалай барганын кёргюзюледи. Бу темагъа жазылган чыгармалада асламысында жангы властыха – махтау, байлагъа, бийлеге, эфендилеге сёгюм салынганды. Толгьурланы Зейтун а «Эрирей» повестинде биринчи кере орта мюлюк кьурау таулулагъа келтирген бушуулкьуну, зорлукьуну ачыкьлаганды.

1974 жылда аны «Кьызгьыл кырдыкьла» деген повести тошгенди окъуучулары кьолларына. Кесаматчыла аны суратлау даражалы, шарайысыз чыгармагъа санайдыла. Сюжети былайды: инсан урушну жигити Кьаспот жашлары бла колхоз кьой сюрюну кютеди. Аны кьошу кенг, ариу, кырдыкьы таланы кьыйырындады. Уллу Ата

журт урушну заманында, таланы юсю бла ётер умут этип, немис аскерчиле келди. Кьаспот жашларын, кичи, тамата деп кьарамай, саутландырып, душман бла уруш этеди. Тала бош тала угъай, ол Ата журтну белгиси болгъаны ишексизди. Жашладан бири, Каракай, ким ючюн, не ючюн ёлюрге керекме мен деп, таладан кетип кьалады. Чюйрелик андады.

1981 жылда Зейтуну «Жетегейле» романы кёргенди дуняны. Ол инкьыйлап жыллада халкьны жашауун толу кёргюзтген чыгармады. Кеси да бюгюнлюкден кьарап, озгъан заманланы эсгеруу халда кьуралганды. Баш жигитлени бири бийлиги, окъуулугъу, акьылы да болгъан Нух эфенди, инкьыйлап боранында жоюлгъанды. Ол керти дуняндан селешеди. Бирси жигити уа – Кьазакь, бюгюн да аны дауларына тынгылайды. Нух ёмюрдөн ахыргъа да бай болгъанлай турлукь суннганды кесин, Кьазакь а бай бла жарлыны арасында керти кьарындашлыкь, жууукьлукь боллукьду деп, анга ийнанганды. Алаңы даулашлары да аны юсюнденди.

Ызы бла 1983 жылда Зейтуну «Ашыкь оюн» деген повести чыкьырганды. Ол малкъар халкьны тарых, усталыкь шартларын, фахмулулугъун ачыкьларгъа аталган кенг магъаналы повестьди. Автор баш жигити Шабазны юсю бла миллетни энчилигин, аны ёсдюрюуге усталыгын, намысха сакьлыгын, кьыйлыгын да кёргюзтеди, аны бла бирге жашаугъа алдау терен киргенин да белгилейди.

СЫФАТЛАНЫ УСТА КЪУРАУ

1993 жылда уа Зейтуну «Кёк гелеу» романы чыкьырганды. «Жетегейле» бла «Кёк гелеу» дилогиягъа саналадыла. Анда мал ашамагъан, эчхалауукь, зыбыр кырдыкьны социализмни сууукь идеологиясыны белгисича кёргюзтеди автор. Бир бирлерин кёрюп болмагъан тиши берюу Гажаины бла огурулу ат Алакёзюну, кёп кьыйынылыкь сынагъан саусуз тишируу Халиматны, аны жашы, анасы саулукуда ёксюз Кьырымны, кьатыжюрек ана эгеч Айшатны юслери бла автор дуня чюйреликлени теренликлерин уста суратлайды.

1995 жылда анга «Кёк гелеу» деген романы ючюн Къабарты-Малкъарны Кьырал саугъасы берилгенди.

Толгьурланы Зейтун «Акь жыйрыкь» деген романында кесини жигитлерини юслери бла миллетни миллет энчилиги тас бола барганын, ол а халкьга уллу заран болгъанын айтады. Мында миф да, жашау кертилик да бардыла.

«Тёгюлген минчакьла» деген китапха Толгьурланы Зейтуну «Ашыкь оюн», «Эрирей» повестилери бла бирге китапха ат берген повести, «Алтын аякь» деген китабына уа «Кёк гелеу» романы бла «Кьызгьыл кырдыкьла» повести киргенди. Жазуучуну «Касфедра» повести, «Хутай» романыны юзюкьлери да «Минги-Тау» журналда басмалангандыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Кёрмюч

Илму эмда чыгармачылыкь жолун ачыкьлай

Жазуучу, кесаматчы, филология илмуланы доктору, профессор, КъМР-ни илмусуну сыйлы кьуллакьчусу Толгьурланы Хамитни жашы Зейтун тууганлы 85-жыллыгъына жораланып, КъМКЪУ-ну китапханасында «Малкъар адабиятны тинтиучюсю» деген ат бла уллу кёрмюч кьуралганды. Анда салынган экспонатла фахмула жазуучубузну эмда жашаууну юсюнден толу хапар билдиреди.

Толгьур улуну чыгармачылыкь малкъар адабиятда энчи жерни алады. Аны «Эрирей», «Кьызгьыл кырдыкьла», «Ашыкь оюн», «Жетегейле», «Акь

гыранча», «Алтын аякь», «Акь жыйрыкь» деген эм башха повестилери бла романлары малкъар адабиятда энчи ызыларын кьойгандыла.

Зейтун Хамитовични адабиятны тинтиу илмуда да юлюшю бир да болмагъанча уллууду. Ол малкъар литератураны тарыхыны юсюнден 300-ден артыкь статья бла бир неча монография жазганды. Ала бусагъатда кёп затха кёз ачадыла эмда адабият бла байламлы илмуну айнытугъа уллу кьошумчулукь этеди.

ХОЛАЛАНЫ Марзипат.

2024 ЮЙОРНЮ ЖЫЛЫ

Кёп сабийли иги юйорле бизни байлыгыбыздыла. Къачан да аллай ата-ананы аллында баш уругъа тийишлиге санайма. Быллымда жашаган Жаппулары Ибрагим бла Марианна, аллай юйор къурап, беш сабийни ёсдюредиле. Чынтты байлык – ол адам байлыкды. Аллай уллу юйорню ёсдюруу къаллай насып болганыны юсюнден биллир муратда Марианна бла тубешгенме. Ол буюнню ушак нёгеримди.

– Марианна, юйор къурагъан – ол бек жууалпы ишди. Аны намыслы бардырып, насыплы жашатхан а – болмагъанча уллу фахмуду. Сен къалай сунасъа?

– Бек алайды. Айып этмеги, кесими аллайлагъа санайма, бизни миллетде кёп бийик даражалы юйорле бардыла. Юйорюбюзню тергеп, эс бургъаныгъыз ючюн, ыспас этеме.

– Намыс болмагъан жерде насып да болмайды, дейдиле. Ол бошдан айтылмагъанды. Сени оюмунга кёре, юйорюбюз насыплыгыны тасхасы недеди?

– Бир бирге хурмет этиуде. Бизни эки жаныбыздан да кёп сабийли юйорлерибиз юлюг болгандыла: кеси жанымдан, къайыларымны жанындан да. Алада кёргенбиз намыс этиуню, бир бирибизге сакъ болууну да. Жашау бизни алапат устазыбызды.

– Сени кюнонг къалай башланады?
– Хар ананыча, мени кюнюм да хар бирин ашатып ашырудан башланады. Ана да болсанг, тиширду да болсанг, не торлю ишде да ишле, юйю тизгинин, сабийлеринги юслерин-башларын таза тутаргъа керексе. Мен узалып кёп ишчи бирден этерге сюеме. Быстыр жууушан да, аш этиу, юй жыйуу, сабийле бла ойнау, бахчада ишлеу да бирден тышген кюнлерим кёндюле. Бирде жуукъгъа аз заман да къалады. Сора халкъ ичинде ишлесенг, кесинги тап жюрюте билли да бек кереклиди.

Хар кимни кесини къылыгы, жарыуу, къууанчы да, болады. Мен да, къайгыларымны тышында къаюп, ишчи жеримде ариу ниетли урунургъа

Намысды насыпны ёзегу

кюрешеме. Эриши сёлешгенлеге да иги сёзле табаргъа, таш бла ургъанны да аш бла ура билирге керекди, дейме. Ингирде уа кюн узуну аллыма келген кёп адамны къайгыларына жан аурута эсем да, сабийлериме башхаланы аураларын келтирмей, Тырнаууздан Быллымгъа жетгинчи, жолда хар затны да жерлерине сала, керек болмагъан сагъышпадан, къайгыладан къутула келеме.

– Элли иши къыйынды деучюдюле, алаймыды?

– Ишине кёлюн салгъаннга къайда да тынч болмаз. Фатарда жашагъан а тынчыракъды. Хар жылдан уллу бахча ишлейбиз. Сабийле бла бирге Быллымны белгили хобустасын, башха кёгетлерин да ёсдюребиз. «Жайны бир кюнню саулай къышны тойдур» деп, бошдан айтмагъандыла.

– Мал да тута болурсуз? Ким къарайды алагъа уа?

– Хау, мал да тутмай а? Энде жашасанг, ол да керекди. Сабийле кесинг тутхан малны сюто бла эти бек файдалы болады. Къарагъан а, мен да къарайма, сабийле да, жетишгенле, сен-мен демей, алгъаракъ юйге жыйышханла архта турмайбиз.

– Кюнню ичинде санга бек магъаналы заман а къачанды?

– Ингирликни бек сюеме. Барыбыз да кими окуудан, кимибиз да ишден юйге келгенден сора, тепсини тёгерегине жыйылып, бир бирибизге ышаруулу къарай, кюнню къалай озгъанын сюзген кезиуню бек сюеме. Сабийлеге бир тюлю оюнчукъла къурагъа кюрешеме. Хар бирини ич дуниясын ангылар ючюн, билген амалларымны хайырланургъа тышеди. Ариу, татыулу ашланы да салып, уллуну-гитчени да кёлуне жетерге итинеме.

– Беш сабий ёсдюресиз. Аланы жыл санлары башхача, къылыкълары да башха болур. Къалай болаласа бир тилли аланы бары бла да? Сени оюмунга кёре, сабий ёсдюрюуде эм магъаналы неди?

– Тийишли билим берип, ариу къылыкълары юйретуи. Бизни юйорде билимге уллу магъана берирге кюрешебиз. Бу ёмюрде билимсиз адам къолсуз, бутсуз, сокъур эм сангырау болуп къалады. Адамны сюе билирге, эшите билирге,

ангылай билирге да юйретирге кюрешеме. Адам уллу, кесинден башхаланы да сюе билирге керекди. Жаныуарла да биледиле да сюе. Дунияны, жашауну да башы жалаңды мюлк тойюлдо.

Къолайлары болуп тургъанлай да ненча насыпсыз адам барды. Мен жашаудан юлгюле келтире, къайда да болсунла, биринчиден, юйорюне, элине, тукъумуна бла халкъына айып келтирмей, тыз ниетли болурларын тилейме. Абаданла ангылайдыла, бир-силе уа алыкъа гитчедиле. Хар бирини жыл санына кёре биз да алай айный барабыз. Дагъыда сабийле аталарыны даражаларын бийикде тутадыла. Аны не айтханына да сёзсюз бойсунадыла. Эр кишини намысын кёрюрге юйретала эсем къыз сабийлини, ол да игиди.

– Ибрагим бла кесинги ишигизни, сабийлени юсюнден айтсанг эди.

– Ибрагим бийик билим алгъандан сора, Тырнаууздан 6-чы школунда информатикадан устаз болуп ишлегенди. Администрацияда да бир ауукъ жыл ишлегенден сора, районну Билим беруу управленийсында дистанциялы билим беруу ресурс араны таматасы болуп да тургъанды. Бусагъатда уа кеси къурагъан энчи иш бла кюрешеди. Мен да устаз болуп ишлегенме, андан сора Тырнауузуу собесинде онюч жыл урунганма. МФЦ ачылгъандан сора уа, аны биринчи кюнюнден башлап, Тырнаууздагъы бёлюмюнде тамата специалисте.

Сабийледен абадан жаш Магомед Аграр университетде къурулуш факультетни бошاپ, бийик билим алгъандан сора, районда от тышюуге къоркъуусулукъ бёлюмюнде специалист болуп жарым жыл ишлегенди. Шёндю Амур

областьха кетип, вахта амал бла ишлейди. Кеси жашаунда салгъан умутларына билгенича атлаң эте баргъанына биз да угъай деялмагъанбыз.

Камила, экинчибиз, школну бошагъандан сора, медицина колледжде окугъанды. Лаура алыкъа школда окугъ турды. Ислам биринчи классха жюрюйдю. Лейла уа сабий саддады.

– Бир бири араларында уа байламлыкъ къалайды?

– Бек сюедиле бир бирлерин. Сёз ючюн, абадан къыз ыйыкълны ортасында окуна салып, тансыкъ болгъанма гитчелеге деп, ойнар ючюн Нальчикден келип къалыучу эди. «Къуш уясында кёргенин учханында этеди», дейдиле. Мен да аны тызге санайма. Байламлыкъ къаты болур ючюн, бир бирлерин сюе билирге юйретеме.

– Сени оюмунга кёре, насыплы юйорге къаллай юйор саналады?

– Атасы-анасы, жашлары-къызлары да болгъан юйорню санайма насыплыгъа. Сабийле тиллерин сюеселе, анда ариу сёлешселе – бир таулу юйорге ол къууанчды. Ма биз да алай, къууанабыз.

– Къырал не жаны бла болушлукъ этеди?

– Къыралдан бирсилеча, нуч сабийге ай сайн тёлуени алабыз. Анда сора да, тёртюнчю сабий ючюн, ата капиталны, бешинчи сабийге да ахча тёлуеню алгъанбыз. Кюз артында КъМР-ни Башчысыны Указы бла «Ана махтаулукъ» орден бла сауғалагъандыла. Аны юсюне жюз бла жарым минг сом да берген эдиле. Сау болсунла. Бюгонлюкде биз алгъан, кёрген болушлукъны мен бек магъаналыгъа санайма. Юйорню сабий ёсдюрюуде бир талай къоранчын жалчытыргъа себеплик этеди.

Ушакъны **ТЕМУККУЛАНЫ** Асият бардыргъанды. Сурат авторнуду.

2024 жылда мартта беш фарыз намазны къылыуу ууахтымсы

	Айны кюнлери	Эрттен намаз	Кюнню чыкълан заманы	Тюш намаз	Экинди намаз	Аш-хам намаз	Жассы намаз
1	Байрым кюн	05:10	06:40	12:28	15:33	17:59	19:39
2	Шабат кюн	05:09	06:39	12:28	15:34	18:00	19:40
3	Ыйых кюн	05:07	06:37	12:28	15:35	18:01	19:41
4	Баш кюн	05:05	06:35	12:27	15:35	18:03	19:43
5	Геуорге кюн	05:03	06:33	12:27	15:36	18:04	19:44
6	Бараз кюн	05:02	06:32	12:27	15:37	18:05	19:45
7	Орта кюн	05:00	06:30	12:27	15:38	18:06	19:46
8	Байрым кюн	04:58	06:28	12:26	15:39	18:08	19:48
9	Шабат кюн	04:57	06:27	12:26	15:39	18:09	19:49
10	Ыйых кюн	04:55	06:25	12:26	15:40	18:10	19:50
11	Баш кюн	04:53	06:23	12:26	15:41	18:11	19:51
12	Геуорге кюн	04:51	06:21	12:26	15:41	18:13	19:53
13	Бараз кюн	04:50	06:20	12:25	15:42	18:14	19:54
14	Орта кюн	04:48	06:18	12:25	15:43	18:15	19:55
15	Байрым кюн	04:46	06:16	12:25	15:44	18:16	19:56
16	Шабат кюн	04:44	06:14	12:24	15:44	18:17	19:57
17	Ыйых кюн	04:42	06:12	12:24	15:45	18:19	19:59
18	Баш кюн	04:40	06:10	12:24	15:46	18:19	19:59
19	Геуорге кюн	04:39	06:09	12:23	15:46	18:21	20:01
20	Бараз кюн	04:37	06:07	12:23	15:47	18:22	20:02
21	Орта кюн	04:35	06:05	12:23	15:47	18:23	20:03
22	Байрым кюн	04:33	06:03	12:23	15:48	18:25	20:05
23	Шабат кюн	04:32	06:02	12:22	15:49	18:26	20:06
24	Ыйых кюн	04:30	06:00	12:22	15:49	18:27	20:07
25	Баш кюн	04:28	05:58	12:22	15:50	18:28	20:08
26	Геуорге кюн	04:26	05:56	12:21	15:50	18:29	20:09
27	Бараз кюн	04:24	05:54	12:21	15:50	18:31	20:11
28	Орта кюн	04:23	05:53	12:21	15:51	18:32	20:12
29	Байрым кюн	04:21	05:51	12:20	15:52	18:33	20:13
30	Шабат кюн	04:19	05:49	12:20	15:53	18:34	20:14
31	Ыйых кюн	04:17	05:47	12:20	15:53	18:35	20:15

КъМР-ни Муслиманларыны дин управленийсы.

Магарла

Жаш тёлуге – энчи эс

Республикада жаш тёлү араланы къурау иш андан ары бардырылады. Аладан ючюсю Нальчикде, Нарткъалада эмда Къашхатауда ишлейдиле. Быйыл дагъыда аллай араланы Майскийде, Чегемде, Тырнауузда эмда Анзорейде ачар мурат барды.

Жаш тёлү бла байламлы политиканы жашауда бардырыу жаны бла республикада жюзден артыкъ проект толтурулады. Алагъа 130 000-ден аслам жаш адам къатышханды. «Мен - насыхатчыма», «Жигитлени сабийлери» деген

проектлени хайырындан сабийлени социал тириликлери кючленеди.

Арт жылдада жаш тёлү туризм да айный барады. Аны бла байламлы Нальчикде стационар жаш тёлү билим берген лагерь къураллыкды. Анда жашла бла къызла жаяу туризмни энчиликлерине, жашырынлыкларына юйренирге боллукъдула. Бусагъатда уа «Регионну жаш тёлуге» деген программагъа къатышыр ючюн деп энчи документле хазырлана турадыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Журтубуз

Къамгъут бийни кешенеси

Тау элерибизге барсанг, тарых магъаналы кѣп сейир жерлени кѣрюрге боллукъду. Аланы юслеринден таурухла, хапарла да жюрюйдюле, бирле къората, бирле къоша тура да болурла. Жылла оза, болгъан ишни кѣргенле дуниядан кете барсала, алай да болады. «Хапардан хинкал ахшы» деп, бошдан айта болмазла. Аллаи жерлеге барып, кѣзонг бла кѣрюп, къатында сюелсенг, озгъан жыллагъа тюшюп, арта келгенча боласа.

Алгъаракъда Басхан аузуна бардым, Эл журт элине. Бурунгу элерибизден бириди ол. Муну юсонден айтыла, жазыла да тургъанды. Эсигизге салайыкъ, мындады Къамгъут бийни кешенеси бла Гошах бийчени оюлган къалалары. Мен а Къамгъут бийни кешенесине атландым. Тырнаууздан эки къычырым озгъанлай, жолну сол жанында дуплурну юсондеди. Кешенени къатындан къарасанг, Эл журт туура кѣронедеди. Ол ѳлгенде, юл жегиси Гошах бийче кешенени къаладан тап кѣронген жерге орнатханды деген таурух да барды.

Кешене уллу жолдан узакъ туюлдо. Кѣп бар эсе, жарым жюз метр болур. Къатына баргъан жауу жолкъад да барды. Ашкыкмай ары барып, дуплурну башына чыкъсанг, кешенени аллына сюелесе.

Состар ташдан къаланганды ол. Кѣп ѳмюрледен бери былайда сюеледи, озгъан жылланы шагъатыча. Айтханыбызча, кешене Къамгъут бийге ишленгенди. Ол Кърымшаухалланы бий Бекмырзаны экинчи жашы эди. Гошах бийчени да сабий заманында Эл журтха ол келтиргенди. Ёсгенден сора кесине бийче этгенди. Алай кѣп турмай ол ауруп ѳледди. Башында айтханыбызча, бийчени къаласындан къарасанг, ол кешене туура кѣронедеди.

Шѣндо тийрени тѣгерегин чырпыла, юлколе басхандыла. Ала къырылып кетерилмеселе, аз-аздан обаны оярыкъдыла. Алайда мал да айланады. Биз баргъан кезиуде къаты бла улу

жюрюген жол ыз да кѣрдюк. Арт кезиуде жаш адамла кеслерин сынай, машиналары, мотоциклери бла аллай жерлеге чыгып айланадыла. Аланы да хаталары жетерикди. Алай болмаз ючюн, тѣгерегине буруу этилирге тийишли эди.

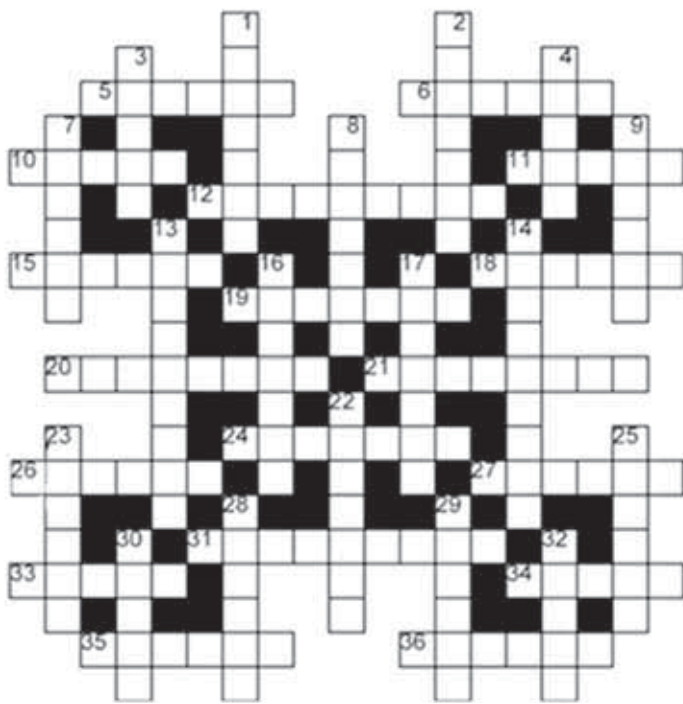
Бурунгудан сакъланган биллай жерле хар тау ауузда да бардыла. Сѣз ючюн, Огъары Чегемде, Къоспартыда кешенеле. Ала да бу халдадыла. Аланы къатларына кѣп адамла барадыла. Бютюнда арт кезиуде уа тышыннан келгенле аслам болгъандыла. Тыш адамы уа сени сыйлы жериндими деп къайгырылыкъды?! Кесибиз окуна къайгырмай турабыз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СѢЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Баш кийим. 6. Ол Ижевскде жашайды. 10. Ат хайуанни тюрлюсю. 11. Аллаи сюек болады (хрящ). 12. Мирзеуге керекди ол иш, ол таза болур ючюн. 15. Бир оюмгъа келишалмай сѣлешюу. 18. Иелик этиу. 19. Айырма. 20. Кѣз къаратхан сыфатлылыкъ. 21. Келишимли адам. 24. Бирден дуняны ташлау. 26. Гара суу. 27. Къурулуш керек. 31. Ант этген. 33. Эрттегили сауут. 34. Сермеш. 35. Жаныуарны тутарга салынган зат. 36. Чыпчыкъ ѳталмаз журт.

ЎРЕСИНЕ: 1. Сыйсызлыкъ. 2. Айранны уютурга керек зат. 3. Дауур. 4. Сабийле соллуучу лагерь. 7. Танг жулдуз. 8. Кюйле. 9. Бир акъыллы болуу. 13. Аллахны келечиси. 14. Боллукъну алдан билиу. 16. Къойчуну кюн сайын эшитген «жыры». 17. Онгу къуругъан. 22. Жауда бишген гыржинны тюрлюсю. 23. Эки затны бирге къошуу. 25. Мирзеу тартхан жер. 28. Тенгиз къанатлы. 29. Чабакъ, къанатлы тутханда керек зат. 30. Алай къулга, жангыз бѣрюге да айтхандыла. 32. Алтын суу ичирилген ѳшонлюк.

Газетни 21-чи номеринде басмаланган сѣзберни жуаулары:

Энине: 7. Кесамат. 8. Капитал. 9. Атаманла. 11. Жалгъашыу. 12. Тау. 13. Алышыу. 14. Ууанык. 15. Ашлау. 17. Улан. 19. Сары. 21. Акы. 22. Уммо. 25. Зугул. 29. Факъыра. 31. Къаншау. 32. Ана. 33. Далматин. 34. Къонакълыкъ. 35. Ачыллыкъ. 36. Къууалау.

Ўресине: 1. Жемтала. 2. Къармашыу. 3. Таяныу. 4. Байлау. 5. Гитарачы. 6. Къатылыкъ. 10. Атыш. 11. Жула. 15. Андыз. 16. Усхур. 18. Лак. 20. Рум. 21. Айырма. 23. Ойнакълау. 24. Сабанчы. 26. Уран. 27. Ушакъ. 28. Сапыран. 30. Алтмыш. 31. Къанбуз.

Театр

Сахнада – къадарла, сагъышла, жыр эм назму да

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театр сахна искусствону сюйгенлики спектакльерине чакъырады:

5 мартда 15:00 сагъатда «Театрны дунясы» театр концерти премьерасына

6 мартда 19:00 сагъатда «Театр концертте»

18 мартда 15:00 сагъатда «Театр концертте»

21 мартда 19:00 сагъатда «Гоняксыз гоняк»

лыла» А. Островскийни пьесасына кѣре салынган оюннга

25 мартда 19:00 сагъатда «Акъ сѣз акъ умутла туудурур» Ахматланы Любаны чыгармаларына кѣре салынган музыка-поззия спектакльге.

Соруулары болганла бу телефон номерлеге сѣлешсинле: **8(928) 708-44-09; 8(928) 720-87-05**

АНТСЫЗЛА

ЧАМ ХАПАР

Бизде бир тиширүу барды да, аны бла жашар онг жокъду. Бютюнда пенсиягъа чыкъгъанлы, мен жарлыны тынчлыгъым... ажашанды, кетгенди, къойгъанды. Вулкан къатында тургъанчама! Порохдан толу бѣчкени юсондеме, оллахий! Къачан атылады деп... Алай айтсам, бирле: «Да сора, эки жыйырма жылны къалай жашап тураса?» – деп, сейир этедиле. Этсинле! Этерге аркниликлери да барды!

Ма бюгон да Штирлиц ючюн туюшюп келеме. Эрттенликде тап, онг аягындан туруп, бир затла да мурулдай айланганды бир кесекни. Тюз ашап къобаргъа башлайды кеси уа! Берген ашы халал болур деп къоркъгъан киби. Мен да телевизорну салгъанмайла, анда депутатланы кѣрюп, къаны бузулады.

– Ма бу да, – дейди бирине, – юйдегисин, сабийлерин къоюп, башагъа кетгенди дейди! Тиширүула арасында ѳлюк!

– Аман къаргыш а этмейсе, жаным! – дейме, кѣлум кѣтюрюлюп.

– Ай, аны жанына баргъын!

– Аманмыды да, баш иенг депутат болса...

– Башы бла этер эдинг! Галстук такъмагъан да жокъ, жукъгъа жарагъан да жокъ. Жукълайдыла, уянадыла, кеси кеслерине законла чыгъарадыла.

– Бир сѣз бла айтханда, ох деп турадыла да да къой, – дейме.

– Терсине тартханынгы къой! Мен аны юсонден айтмайла. Ма ол къыйырдагъычыкъ, ол чортбурунчукъ, аякчыкълары да жерге жетмей, шо ол да не къатын къоя биле эсе да...

– Да анга уа университетле бошаргъамы керекди. Бу атомный физика туюл ушайды да, – дейме.

– Мен аны айтмайла, юйдегили бола туруп ант этедиле да, артада уа къайры кетеди ол ант? Антсызладыла эр кишилини асламысы дейме! Ма аны айтама. Алгъын адамла, сѣз берселе, ѳлюк кетгинчи анга кертчи болуучу эдиле дейме.

– Антларынамы, юйдегилеринеме? Ангылатып бир айтчы.

– Айтдырмай къоймай эсенг... Ма, эсингдемди «Семнадцать мгновений весны»? Анда Штирлиц оналты жылны кѣрмей тургъанды юйдегисин! Тынч болмаз эди да къайда эсе да киши къыралында. Киши жеринде дейме, мен тели...

– Алайчыгъын а керти айтдынг!

– Душманла арасында дейме! Ол жазыкъ тиширүу да инжилип.

Бийчени, ол тиширүучукъгъа жаны ауруп, жылыууракъ болгъанына къууанама да:

– Хау, харип, алай эди, – дейме.

– Ол а аз заман туюлдо соймекликини сынаргъа.

– Сора мен да оналты жылны къайры болса кетип турсаммы сюесе?

– Кетер эдинг сен а, аныча болмай а! Энди аны айтама, – дейди бийчеме, эшиу ийнелени да ѳшон урушларын тохтагып, – анча жылны ичинде Германияда ол тиширүусуз кечингенди дейме. Юсю-башы да тап, харип, алай...

– Оллахий, анда да жокъ эсе тиширүу. Кесини тирилиги болмагъанды ансы.

– Не тирилик хапар айтаса? Ол юйдегисине кертчи болуп тургъанды деп, мен аны эсгертеме. Бу депутат киби а...

– Къайдан билесе аны кертчи болгъанын? Ол тиширүучукъ алай сунганлыкъгъа...

– Мен да сунама алай, – дейди бийче, манга угъай дер онг къоймазгъа къореше. – Ол, алай сюйген, алай тансыкъ болуп тургъан, аны алдадилликъ туюл эди!

Хау, мен а анга хорлатырыкъма!

– Сукълан, сукълан, – дейме. – Немислипени битеу алдагъанды, Гитлерден, Мюллерден, Бормандан башлап, аны уа, ол къайда эсе да бирде къалгъан тиширүучукъну, алдадилликъ туюл эди да?? Киши болса, аллай онлга чыгып, ма деп тургъанлай...

Мен сѣзююм айттып да бошагъынчы, юйдеги, ол ауур адам, секирип къобуп, аш юйге чапханды да, къачып чыгып келеме. Билеме анда неге узаллыгъын: не жалгъаууча, не жазма агъачча. Аны да телевизорда кѣртенди. Бу телевизор бизге тынчлыкъ берлик туюлдо, оллахий.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Сабан ишле башлангандыла

КЪМР-ни Эл мюлк министерствосундан билдиргенлерича, бу күнледе республиканы жерчилик бла кюрөшгөн мюлктеринде жаз башы сабан ишле башлангандыла.

Урлук иги чыгыр ючюн, бу кезиуде семирт-

гичле салыргыа керекди. Ол себепден жерчиликте урунганла чууак күнлени бошуна жибермезге кюрөшөдиле. Тийишли ишле Чегем, Терк эм Прохладна районлада барадыла. Жууук заманда башха районлада да ол жумушла тамамланлыкдыла.

Бююнлюкде кюзюкюле 70,6 минг гектарда ёсдюрюледиле, аланы асламысы неда 65 проценти мирзеулюк битимледиле. Ол былтыр бу замандан эсе 102 процентге асламды. Кёл болмай бардырылган тинтиуле ачыклаганларыча, битимлени халлары жарсырча тойюлдо.

Мюлкле керекли техника эм материалла бла да жалчытылыннгандыла, жууук заманда урлук салып башларыкдыла.

Эсге сала айтсак, быыл жазлыккылары 211,5 гектарга жетдиридир мурат этиледиле. Алай бла сабанлыккыла 282 минг гектарга жетдирилдикдиле.

Магарымлылары кёллендирерча

КЪМР-ни Эл мюлк кооперация эм фермерлеге болушлук тапдырган арасы эл мюлкде ишленеге тийишли эсгертиуле берип, башха болушлук да тапдырады. Сынамлы специалистледен тутучулуккы бютюнда предпринимательлик жаны бла энди атламла эте тебирегенлеге керек болады.

Гитче эм орта бизнес бла кюрөшгөнлеге да арадан ветеринария, зоотехния, агрономия, технология, бухгалтерия, маркетинг жаны бла

проектлерин жашауда бардырырга, субсидия, грант кюллу болургыа, ишлерин жетишмилли бардырырга эм рынокада жерлерин табаргыа да себеплик этиледиле.

«Гитче эм орта предпринимательство эм кеслери бир тюрюлю иш бла кюрөшгөнлеге болушлук тапдырыруу» миллет проектте кирген «Гитче эм орта предпринимательликини терк айныуу» программага кёре арагыа Эл мюлк министрстводан дайым ахча бёлөнөдө.

Сёз ючюн, былтыр кыйматлы проектлеге федерал эм республикалы бюджетледен 5 миллиондан сомдан аслам берилгенди.

Орус тилге юйренедиле

КЪМР-ни Курортла эм туризм министрствосуну специалистлери Палестинадан келген кыачынчыла турган «Маяк» санаторийде бла «Нальчик Курорт» комплексде тинтиуле бардыргандыла. Шёндю алада орус тилге юйретиу жаны бла программа толтурула турады. Анга республиканы Жарыкландыруу эм илму министрствосу аслам эс бёлөдө. Абаданланы бла сабийлени эки кюууму окуурча онгла кюрал-

гандыла: шинтикле, столла, жазуу этерча керекле, техника да кыачынчыла турган мекамлагыа келтирилгендиле. Окутуу амалланы уа алагыа КЪМР-ну педагоглары жарашдыргандыла.

Дерсле бардырылганлы алай кёл заман озмагъанлыккыга, кыонаккыла кёл сёзге юйренгендиле, айтымланы магъана жаны бла тап кёчюредиле. Ол а алагыа харкюнюк жашауда бек болушады.

Бетни басмагыа **ТИКАЛАНЫ Фатима, КЪАСЫМЛАНЫ Аминат, МАМАЙЛАНЫ Алий, КУРДАНЛАНЫ Сулейман, ХОЛАЛАНЫ Марзият** хазырлагандыла.

Тюз ниетлиликте тюшюнгюре

Росгвардиячыла республиканы школчуларына ведомствону эшиклерин «ачхандыла». Окуучула энчи буйруккыла толтурган «Эльбрус» кыауумда болгандыла кыонаккыда.

Отрядны командири Азамат Суншев быллай тюбешиуле ёсюп келген тюлюню тюз ниетде юйретиуде артыккыда магъаналы болгандыларын чертгенди. «Бюгюн биз окуучулагыа отрядны борчларын аныгылтканбыз. Ким биледи, келир кезиуде аладан бирлери жашауларын аскерде кыулуккы этуу бла байларык да болурла. Быллай жыйылууда уа ала спорт бла кюрөширге, сауулуккы жашау бардырырга кереклисин аныгылдыла», - дегенди ол.

Тюбешиу, кыулуккыларын толтура, жан берген аскерчилени эсгертемелерине гюлле салыудан башланганды. Ызы бла Росгвардияны тарыхыны юсюнден кысыха билдирилгенди.

Андан ары окуучула жараула бардырылган аскер атлангандыла. Алайда аскерчиле алгыа тутушуудан дерс бергендиле, дагыда кюч ведомство хайырланган сауутланы кёргозгендиле.

Жаш адамла ол күн кёргенлерине ыразы болгандылары сезилип тура эди.

Жигитлери — айтхылыккы агамларыбыз

Белгиле художнигибиз Ахматланы Леуан атлары айтылган тауулары бюстларын этюге аслам эс бурады. Сёз ючюн, ол Мечиланы Кязимни, Къулииланы Къайсынны, Беппайланы Суфиянны, Ёлмезланы Мурадинни, Хаджиланы Даниялны бюстларын ушатып ишленди. Бююнлюкде уа тепсеуно патчахы Къудайланы Мухтарны сыфатын келишдирип кюрөшөди. Быллай кезиуде уа скульпторгыа аны жигитини суратлары керек болуучудула. Алай кезиуде сурат алыучула скульпторга болушхан да иги төреге айланганды.

Даражалы эришиуледе хорлагъандыла

Бу күнледе Челябинск шахарда спортну пятиборье тюрюлюсюнден 13-14-жыллыккы жашланы бла кызыланы араларында Россейни биринчилиги ючюн эришиуле ётгендиле. Алагыа кыралны тюрюлю-тюрюлю регионларындан 400-ден артык жаш адам кыатышханды. Аланы араларында бизни жерлешлерибиз да бар эдиле. Атабийладан Малика бла Алий эмда Къалабекланы Азиза, кыаты бардырылган эришиуледе самарачылагыа бир аз хорлатып, доммак майдалгыа тийишли болгандыла.

Бу эм даражалы эришиуледен биринди. Ол себепден жаланда эки жылны жарау этип, алай хорлам болдурган жерлешлерибизге уллу жетишимди.

Тишируу команданы КЪМР-ни спортну устасы, Россейни, Европаны да чемпиону Игорь Зенин юйретиуде.

Сюд приставланы федерал службасыны Къабарты-Малкър Республикада Управленисны Сюд приставланы федерал службасыны Къабарты-Малкър Республикада Управленисны таматасы - Къабарты-Малкър Республиканы баш сюд приставы **БАУАЛАНЫ Каллетни жашы Ахматхана анысы ГАМАЙЛАНЫ Шабайны кызы Жаухарат** дунясын алышханы бла байламлы уллу бушуу этип, кыайгы сёз береди.

«Заман» газетни редакциясында ишленгенле **БАУАЛАНЫ Каллетни жашлары Ахматха** бла **Казимге аналары ГАМАЙЛАНЫ Шабайны кызы Жаухарат** дунядан кетгенине уллу бушуу этип, кыайгы сёз береди.

Учредительле: Къабарты-Малкър Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретары),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиниклерин кыоруула жаны бла Къабарты-Малкър регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагыа «КЪМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикке кёре 19.00 сагытта кюл салынады. 20.00 сагытта кюл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Мокъаланы Зухура - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зуфия - жууаплы секретары орунбасарлары: Геляланы Валя (1,2-чи бетле), Зезаланы Лида (3,4-чо бетле), Ахматланы Луоза (9,11-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета (10,12-чи бетле) — корректорла.

Тиражы 1806 экз. Заказ № 423

Багысы эркинди.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbr_50@mail.ru